CONSIDERENTE PRIVIND UNELE TANGENȚE ALE ACTIVITĂȚII POETULUI MIHAI EMINESCU ÎN CADRUL SISTEMULUI RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

CONSIDERATIONS ON CERTAIN ASPECTS OF MIHAI EMINESCU'S ACTIVITY WITHIN THE FRAMEWORK OF INTERNATIONAL RELATIONS

CZU: 327:821.135.1.09 **https://doi.org/10.59295/spd2025s.36**

Alexandru ROMAN
ORCID: 0000-0003-0011-9194
E-mail: profaroman@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *This analysis is devoted to the investigation, based on the documentary and bibliographical sources, in this article are analysed and classify the diplomatic service, all the instruments, documents and acts used Mihai Eminescu in the process of the activity some aspects of the complex process of relation international. // In this article are analysed some aspects of the complex process of international // On the basis of these documents,*

There are also the genesis and the historic evolution of relation interstatal, and diplomacy of the ..., aspects of the complex process, ... On the basis of these documents, he was the representative of the prince and the empowerment given to him to deal with certain matters – the letters of passage and the letter of accreditation, without which the embassy could not function and did not have the character of a diplomatic mission.

Keywords*: international relations, diplomacy, inter-state relations, foreign policy, diplomatic relations, Mihai Eminescu.*

INTRODUCERE

În contextul analizei istoriografice, diverse forme incipiente ale implicării poetului Mihai Eminescu în unele activități din cadrul sistemului internațional tangențial se reflectă succint în istoriografia și sursologia existentă a tematicii abordate, precum și în studiile menționate în *Anuarul Istoriografic al României* în mai multe volume, fiind un merit al colectivului Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga" din Cluj-Napoca, cu începere din anul 2011, ce se referă la variate subiecte din istoria națională și cea universală. Această ediție complexă și generalizatoare este semnată de Acad. Ioan-Aurel Pop, rectorul Universității „Babeș Bolyai" și director al Centrului de Studii Transilvane, fiind de fapt și Președinte al Academiei Române, precum și de alți cunoscuții savanți în domeniu, etc.

Subiectul abordat de noi are tangență generală cu evenimentul, conform căruia Parlamentul Republicii Moldova a declarat anul 2025 – Anul Mihai Eminescu, cu ocazia împlinirii a 175 de ani de la naștere, iar în context general-european vom mai remarca și

faptul că recent s-au împlinit trei decenii de când țara noastră a devenit membru al Consiliului Europei, aderând la Consiliu pe 13 iulie 1995 și devenind parte a unei comunități de state angajate în apărarea drepturilor omului, democrației și statului de drept. Cu acest statut internațional oficial, potrivit MAE de la Chișinău, în prezent Moldova face parte din 98 de convenții ale Consiliului Europei, inclusiv: - *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale; - Carta socială europeană*, etc., ce au și unele tangențe generale cu tematica examinată. Astfel, printre principalele subiecte și subiecți ai tematicii analizate ținem să menționăm succint și la general unele situații din activitatea marelui poet Mihai Eminescu, sau care au avut tangențe directe și indirecte cu aceasta. Anume poetul național Mihai Eminescu s-a manifestat activ în diverse activități din cadrul sistemului internațional, în special, în realizarea consecințelor directe ale Unirii Principatelor din 24 ianuarie 1859 sub un singur suveran – colonelul Alexandru Ion Cuza și crearea noii entități statale intitulate oficial „*Principatele Unite Moldova și Valahia*" (proces inerent bazat pe experiența istorică, acumulată îndeosebi în Moldova de suveranii Ștefan al III-lea cel Mare și Dimitrie Cantemir din secolele XV și începutul celui de-al XVIII-lea), crearea României moderne, precum și recunoașterea ei internațională și apoi - manifestarea tendințelor de reunificare a teritoriilor românești înstrăinate forțat din Vest și Nord-Est. Cele mai importante activități cu caracter internațional și cu participarea lui plenară sau produs în perioada studiilor sale universitare la Viena (1869-1872) și Berlin (1872-1874), precum și după revenirea lui la Iași și București, dar și atunci când era angajat al Legației României la Berlin, confirmare fiind documentele Arhivelor Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe [1]. Unele aspecte tematice au început să fie reflectate foarte succint și în tentativa noastră incipientă de acum circa un decenii [2], etc.

MATERIALE ȘI METODĂ

Metodologia cercetării. În contextul prezentului articol, ce reprezintă o tentativă de investigare a unor tangențe ale activității poetului național de valoare universală Mihai Eminescu din cadrul sistemului internațional, considerăm oportună valorificarea metodelor de cercetare pentru analiza diverselor fenomene și teorii general-acceptate prin prisma relațiilor interstatale din perspectivă istorică, cât și evolutivă, am utilizat următoarele metode: - Metoda analitică, pentru a elucida obiectul în mod separat și din mai multe perspective. Aceasta presupune segmentarea fenomenelor ce ține de domeniul raporturilor dintre țările vecine la etapa respectivă; - Metoda sintezei, ca o etapă emergentă a metodei menționate anterior, ce ajută la generalizarea celor studiate, pentru a crea o imagine de ansamblu asupra proceselor și evenimentelor de atunci; - Metodele deductivă și inductivă, Metoda observării ș.a., ce sunt utilizate pentru a studia interacțiunile dintre reprezentanții diverselor organizații, sau state vecine, etc.

Redimensionarea actualităţii şi semnificaţiei lucrărilor/documentelor inedite cu conţinut tematic privind implicarea poetului Mihai Eminescu în unele activități din procesul realizării consecințelor directe ale Unirii Principatelor, crearea României moderne și

recunoașterea ei internațională, dar și manifestarea tendințelor de reunificare a teritoriilor românești înstrăinate forțat, se examinează conform ipotezei. Multe din elitele culturale şi politice naționale în perioada respectivă visau la unificarea tuturor teritoriilor locuite masiv de români într-un singur stat, acestea fiind tendințe manifestate mai ales în ”secolul naţiunilor”, fiind și secolul ideologiilor naționale si chiar al naționalismelor diverse, precum scrie relativ recent și cunoscutul autor român Cosmin Pătraşcu Zamfirache, „*o parte a lor, în frunte cu poetul Mihai Eminescu, pregăteau declanşarea unor revolte în Transilvania şi Bucovina, şi anexarea acestora prin metode de gherilă*” [3]. În context internațional, vom concretiza că Transilvania și Bucovina atunci, precum se știe, se aflau sub dominație austro-ungară încă de la finele sec. al XVIII-lea, iar Basarabia făcea parte din Imperiul Rus. Alt eveniment epocal a devenit Tratatul de Pace de la Paris (1856), care a pus capăt protectoratului Imperiului Țarist și a garantat independența administrativă a celor două Principate/Voievodate Dunărene. În situația internațională favorabilă s-a manifestat activ colonelul Al. I. Cuza, pârcălab de Galați, care a profitat de prezența consulilor Marilor Puteri ce deserveau Comisia Europeană a Dunării, aflată cu sediul permanent în acest oraș din Sudul Moldovei, și încetarea protectoratului rusesc datorită sprijinului occidental, protestând în anul 1857, de exemplu, și contra falsificării alegerilor pentru Adunarea Ad-Hoc a Moldovei în favoarea Turciei (în consecință, fiind anulate și repetate).

În acest context, pe parcursul sec. al XIX-lea apăreau multiple acțiuni patriotice de unificare națională, ce reprezentau realizarea diverselor planuri și cel mai de anvergură fiind proiectul ”*Daciei Mari*”, ce urmărea scopul unificării tuturor provinciilor românești în acelaşi stat. Printre altele, în fruntea acestei mişcări iredentiste se afla şi M. Eminescu, fiind unul dintre cei mai importanți promotori, care era entuziasmat de civilizaţia getodacică în general. Astfel, într-o scrisoare din 8 noiembrie 1874, la vârsta de doar 24 de ani, menționa: „*Trecutul m-a fascinat întotdeauna*”, iar afirmaţia dată demonstrează pasiunea sa pentru cercetarea istoriei în perioada studiilor de la Viena şi Berlin (1869-1874), considerând că „*refacerea unității spațiului străvechii Dacii era pentru români o problemă de renaştere națională*”. Susţinând prin scrierile sale solidaritatea românilor cu popoarele oprimate, în care atacă fundamentele constituţionale ale dualismului austro-maghiar (numindu-l „*o ficţiune diplomatică*”[1]), pentru Eminescu independenţa naţională este un proces istoric ale cărui antecedente urcă pînă în perioada războaielor dacice, continuă cu lupta pentru păstrarea independenței dusă de Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare și alți suverani din spațiul carpato – ponto - danubian. Marele savant N. Iorga îl caracteriza astfel: „*Eminescu stăpânea cu desăvârşire cunoştinţa trecutului românesc şi era perfect iniţiat în istoria universală, nimeni din generaţia lui n-a avut în acest grad instinctul adevăratului înţeles al istoriei, la nimeni el nu s-a prefăcut ca la dânsul într-un element permanent şi determinant al întregii lui judecăţi*” [4, p.11]. În ansamblu, el era un tânăr foarte bine informat, dovedind o bună cunoaștere a situației politice din imperiu

[1] Poetul se referea la *Convenția diplomatică din 7 mai 1775,* semnată de cele două imperii – habsburgic și otoman, pe contul Țării Moldovei, privind anexarea nordului ei, numită ulterior Bucovina.

și din Europa prin lecturarea ziarelor germane, și altor surse inedite, bazându-se în aprecierea lui I. Slavici pe o solidă cultură și spirit european, fiind „*cu mintea luminoasă, cu sufletul plin de duioșie și cu o extraordinară cultură generală*" [5].

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Drept *rezultate principale în domeniul investigat*, în ansamblu, activismul lui Mihai Eminescu denotă unele implicații în relaţiile externe ale perioadei respective deja din vârstă fragedă. Astfel, în situația internațională a României din primele trei decenii după Unirea din ianuarie 1859, deja la 1 aprilie el participă împreună cu alți tineri la crearea a cercului literar *Orientul*, activând apoi constant în rândul acestei societăți studențești, precum și la pregătirea festivității de la Putna, din august 1871, cu ocazia împlinirii a 400 de ani de la inaugurarea mănăstirii – ctitoria lui Ștefan cel Mare, organizată de Societatea „*România jună*" (fiind o altă organizație a tinerilor patrioți, în care M. Eminescu era secretarul ei și I. Slavici - președinte), urmată apoi de Congresul studenţesc, care lansează ideea unităţii culturale şi politice a românilor, etc.

Devenit la 2 octombrie 1869 student la Universitatea din Viena, Facultatea de Filosofie și Drept, dar audiind și cursuri de la alte facultăți, în perioada aa. 1869 – 1872, devine un „*auditor extraordinar*". Împreună cu colegul său, Ioan Slavici, conform surselor, încă din anii facultăţii M. Eminescu „*trece la fapte*", îndemnând populaţia Transilvaniei să se revolte împotriva stăpânirii habsburgice. În 1870 el a publicat în gazeta "*Federaţiunea*" din Pesta (Ungaria), editorul căreia era în perioada anilor 1868-1876 profesorul universitar Alexandru Roman, deputat în Parlamentul Ungariei (fiind și membru fondator al Societăţii Academice Române, însă profesorul ulterior a fost întemnițat la Vacs pentru politica ziarului care milita pentru recăpătarea autonomiei Transilvaniei în baza existenței populaţiei majoritar românești, egalitatea ei în drepturi cu celelalte naţionalităţi din Ungaria, etc.), astfel, aici i-a apărut un manifest virulent, în care se argumenta fundamentat că s-ar „*putea proclama autonomia Transilvaniei*". Publicația periodică „*Federaţiunea*", primul număr al căreia apăruse încă la 2 mai 1868 și avea statutul de gazetă politică şi literară, milita pentru egalitatea în drepturi a tuturor etniilor din Ungaria și restabilirea autonomiei Transilvaniei. Publicând în paginile ei din 5/17 aprilie,10/22 aprilie 1870, 22 aprilie/4 mai 1870, 29 aprilie/11 mai 1871 [6], etc. articole cu caracter politic combatant, poetul îndemna efectiv pe ardeleni şi bucovineni la luptă, planificând împreună și cu alţi studenţi din Societatea „*România Jună*" de la Viena o întâlnire omagială la mormântul lui Ştefan cel Mare de la Putna. Mai mult, fiind secretar al asociaţiei respective vieneze, M. Eminescu se implică activ, dorind chiar provocarea unui referendum prin care românii din Bucovina şi apoi cei din Transilvania să-şi comunice împăratului austro-ungar dorinţa de a se desprinde din Imperiu şi unificarea lor cu România. Deja după primele trei articole publicate în „*Federaţiunea*", în care autorul îndemna studențimea română vieneză la convocarea unui congres cu largă participare și implicare în problematica românilor din imperiu, vorbind despre „*drepturi răpite prin puterea brută*" și arătând spre „*acești oprimători ai autonomiei Transilvaniei*", M.

Eminescu a intrat în atenția serviciilor de informații ale Austro-Ungariei, fiind urmărit potrivit canoanelor activității serviciilor secrete dosarului întocmit de către Biroul Informativ din Viena, iar autoritățile concepeau acțiuni menite să anihileze manifestările lui „naționaliste". Însă toate acestea, precum și demascarea vehementă a procesului de deznaționalizare a românilor și, mai ales, pentru rolul decisiv a lui Eminescu în constituirea Societății academice social-literare „*România Jună*" din capitala imperială, i-au adus, deja la 5 luni de la publicarea primelor articole, acuzația de „*delict de presă*" din partea procurorului. Astfel, de exemplu, la 11 februarie 1871 Mihai Eminescu i se adresa din Viena, lui Iacob Negruzzi, descriind situația creată: „În articolul *Echilibrul* publicat în „*Federaţiunea*" (Nr. 38 şi 39, mai 1870), *am susţinut autonomia Transilvaniei, fărâmarea dualismului, a unei forme ce contrazice natura obiectivă a monarhiei, dreptul ce-l are fiece popor de a-şi determina viaţa prin legi şi de-a avea un propriu organ pentru formularea acestor voinţe, o legislatură. Acest articol a dat însă (ocazie) procurorului public din Pesta de-a mă cita la judecătoria de instrucţiune (...)*".

Unele implicații de ordin intern și extern a avut și vizita făcută de M. Eminescu, împreună cu L. Năstase, V. Burlă, exilatului domnitor - făuritor al Unirii Principatelor, Al. I. Cuza, la Döbling, de lângă Viena (după ce „monstruoasa coaliție" la 11 februarie 1866 l-a forțat să abdice), din ianuarie 1870, care l-a marcat definitiv [7]. După acest eveniment neobișnuit Poetul scria: „*Vor trece veacuri şi nu va exista român căruia să nu-i crape obrazul de ruşine de câte ori va răsfoi istoria neamului său la pagina lui 11 februarie şi stigmatizarea acelei negre felonii va răsări pururea în memoria generaţiilor, precum în orice an răsare iarba lângă mormântul vândutului Domn*" [8]. Sursele documentare mai denotă că poetul a fost și inițiatorul, chiar sufletul *Comitetului* ales la 8 martie 1871, în componența: secretar - Mihai Eminescu și președinte - Ioan Slavici, care a reușit să organizeze, la 15/27 august 1871, o primă mare manifestare colectivă de unitate spirituală a studențimii române, dar și să determine participarea entuziastă a unei mase largi a populației române din toate provinciile la evenimentul rămas în istorie sub denumirea de *Serbarea de la Putna*, numit în istoriografie și *Congresul de la Putna,* cu participarea unor mari personalități (precum M. Kogălniceanu ș.a.). Fiind printre participanții activi ai acestei manifestații de masă, Theodor V. Stefanelli, menționa următoarele: „*Una din cele mai frumoase serbări întocmite de societatea academică România Jună din Viena a fost serbarea de la Putna din 15/27 august 1871 în memoria lui Ştefan cel Mare*" [9].

Concluzia generală reiese din afirmația filozofului și a umanistului Constantin Noica, precum că „*nu ne întoarcem niciodată cu mâinile goale când îl căutam pe Eminescu şi îl consultăm*". Respectiv, ilustra personalitate menționată îndreptățește acest apel continuu la Poetul național[2].

Vom menționa, mai ales, că la consolidarea poziției sale patriotice deosebit de ferme, cu tendințe ce țin de domeniul integrității teritoriale, a contribuit și activitatea intelectua-

[2] Apropos, Sintagma de „Poet național" este utilizată prima oară de C. Negruzzi în cererea adresată din anul 1888 Camerei Deputaților privind o pensie viageră pentru Mihai Eminescu; așa l-a definit și George Călinescu în a sa „*Istorie...*", capitolul „*Eminescu, poet național*", dar și marile personalități ai secolului trecut: Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, Stănescu, etc.

lă a poetului cu tangențe diplomatice, ce ținea de unele sfere ale relațiilor internaționale. Un început de bun augur a fost prima experiență acumulată de tânărul Eminescu, care în 1872 a devenit student la Universitatea Imperială din Berlin (Humbold), instituție renumită cu tradiții deja de peste un secol, înființată în anul 1766, unde studia cursuri profunde în domeniile Politică, Istorie, Drept și Filosofie și concomitent fiind angajat la Agenția Diplomatică a României din capitala Imperiului German (aa. 1872-1874). Rectorul şi Senatul *Universităţii regale Friedrich Wilhelm din Berlin* au atestat printr-un certificat oficial că „*Domnul Mihai Eminescu, născut la Botoşani, în România, a fost înmatriculat la noi la 12 Decembrie 1872 pe baza unui certificat de absolvire de la acest gimnaziu; a stat aici ca student de atunci şi până la sfârşitul semestrului de vară 1873 şi a studiat filozofia…*". M. Eminescu, de asemenea, chiar de la început se angajează translator şi secretar pe lângă Theodor Rosetti (1837-1923), primul agent diplomatic român în capitala Imperiului Prusac, fiind numit în funcţie încă la 13 mai 1872. Pentru munca sa era salarizat cu 10 napoleoni pe lună, fiind înalt apreciat de T. Rosetti, conducătorul Misiunii diplomatice și colaborează intens cu diplomații români *Al. Samurcaş – secretarul oficial al agenţiei,* precum și doamnele Ghica Roznovan, Beldiman, ș. a. Concomitent, și la Universitatea Humboldt el a încercat să adune pe tinerii români, ce studiau la Berlin, într-o societate culturală numită „*Familia*", dar din cauza numărului lor relativ mic nu s-a reușit. Agentul diplomatic al Statului român din capitala imperială, Theodor Rosetti, i-a solicitat rămânerea lui Eminescu la Misiunea diplomatică de la Berlin încă un an și ultimul a acceptat. Rosetti, membru marcant al Partidului Conservator, care conduce această agenţie din Berlin, în perioada 1869 – 1874, a fost înlocuit ulterior la conducerea Agenţiei Române de N. Kretzulescu.

Printre primele documente diplomatice elaborate de poet este și un răspuns întocmit de Eminescu la solicitarea lui Ulysse de Marsillac (născut la Montpellier, Franța, 1821) privind difuzarea ziarului său "*Le Journal de Bucarest*" în Germania. Această personalitate marcantă franceză era cunoscută prin cele două publicaţii periodice ce le edita: „*Le moniteur roumain*" (decembrie 1868 - august 1870) şi "*Le Journal de Bucarest*" (august 1870 -noiembrie 1877) - ziar politic, ştiinţific, literar şi comercial, iar documentul întocmit de Eminescu a fost semnat de Theodor Rosetti.

Agenţia diplomatică română ulterior, printre altele, l-a trimis pe M. Eminescu într-o misiune la Konigsberg[3], de pe litoralul vestic al Balticii, unde este găzduit la un coleg de universitate, pentru a cerceta documente vechi în arhive despre Statul Român. Însă, din anumite motive el renunță aceasta, menționând următoarele: „*E altceva pentru a face cercetări..., ca reprezentant al unui guvern, cercetezi cu toată responsabilitatea morală, documente vechi, de a căror autenticitate şi analiză arhaică atârnă tranşarea unei chestiuni de politică militantă poate*". Curând, după această tentativă, a luat drumul spre ţară prin Cracovia (fosta capitală a Poloniei medievale) şi Lemberg (fostul Liov/Lvov, schimbându-se numele după anexarea la Imperiul habsburgic de la finele sec. al

[3] În prezent – orașul Kaliningrad din componența Federației Ruse, cu începere din anul 1946.

XVIII-lea), unde încearcă să cerceteze arhivele de aici. Drept consecință, printre altele, a reușit să găsească surse documentare și privind portretul unui armaș/funcționar domnesc român, ce ajunsese chiar cancelar al Poloniei.

Meritul poetului Mihai Eminescu s-a manifestat și în continuare prin contribuția sa la trezirea conștiinței naționale a populației băștinașe din provinciile anexate la imperiile vecine: din vest – Transilvania și din nord-vestul și estul Moldovei – Bucovina și Basarabia, etc. Precum susține în ansamblu acad. Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române, poetul prin activitățile sale era „*un arhitect (în sens spiritual) al României moderne*". Mihai Eminescu utiliza drept argument împotriva dominației Imperiului austro-ungar, dar și a Imperiului rus, preponderența românității populației. Eminescu a elaborat lucrarea *Bucovina şi Basarabia. Studiu istorico-politic*, publicată multe decenii mai târziu, în care se menționau următoarele: „*Proporţiunile etnografice au rămas în Bucovina, îndeosebi pentru români, aceleaşi care au fost în anul 1776, astăzi în 1878 sunt în Bucovina 500000 de români*" (Mihai Eminescu. *Bucovina şi Basarabia. Studiu istorico-politic*, Bucureşti, 1941, pag. 14-15).

Activitatea anti – habsburgică a intelectualității s-a intensificat și în contextul creării în 1875 a Universității "Franz Josef" la Cernăuţi, fiind marcată activitatea publicistică a poetului. Unele studii tematice, în baza surselor statistice indică că în 1880 recensămintele din Austro-Ungaria conţin informaţii despre limba vorbită, estimând pentru anul 1776, că 85,33% erau români, 10,66 % slavi şi 4% alte etnii [10]. Importantă însă în acest context a fost și trecerea frauduloasă prin vama austro-ungară, spre Cernăuți unde deja activa Universitatea germană, a unui „bloc" considerabil din lucrarea „*Răpirea Bucovinei*", nesemnată, dar atribuită lui Mihail Kogălniceanu, ce milita pentru unirea Bucovinei. Totuși, nimeni dintre intelectuali atunci n-au luat apărarea Bucovinei cu atâta ardoare, dublată de o solidă argumentație, cum o face Eminescu în articolul său *Răpirea Bucovinei*, apărut în „*Curierul de Iași*", la 30 septembrie 1877 [11]. Concomitent și studiul *Basarabia*, ce reprezenta un memoriu politic alcătuit personal de M. Eminescu și preconizat a fi prezentat la *Congresul de la Berlin (1878)* de delegația română, care să abordeze problema retrocedării județelor din sudul Basarabiei, argumentând precum scria autorul, „*cu documentele pe masă*", științific și polemic, unitatea statală a Moldovei înainte de 1812, situaţia celor trei judeţe anexate samavolnic, românitatea întregului teritoriu dintre Prut și Nistru, etc. [12].

Mai mult, în octombrie 1877, de exemplu, în timpul războiului ruso-româno-turc, când o bună parte a intelectualității române era angajată în susținerea lui, Societatea „*Arboroasa*"[4] şi-a asumat riscul de a înfrunta deschis autoritățile austro-ungare din Bucovina, numită și Moldova de Sus (*Bucovina* în germană fiind *Bucheland*, iar în traducere - *Ţara fagilor*), devenită Ducatul Bucovinei în Imperiul Austriac. Regiunea istorică de nord a Moldovei cu denumirea dată a intrat oficial în uz în 1774, odată cu anexarea

[4] Termenul „*Arboroasa*" era o reminiscență a denumirii străvechi a spațiului de la poalele Carpaților, unde predominau pădurile de fagi și alți multipli arbori, iar în popor apare numele acestui spațiu de „Arboroasa".

teritoriului de către Imperiul Habsburgic, numele ei provine de la termenul slav *"buk"* pentru *fag,* astfel Bucovina se poate traduce prin *"Ţara fagilor*" [13, p. 113-114]. Bucovina cu sensul de "pădure de fag" apare prima dată documentar într-un hrisov domnesc emis cu circa 5 secole mai devreme de marele voievod al Țării Moldovei Roman I, la 30 martie 1392, prin care a făcut donație lui Ionaş Viteazul trei sate, aflate pe malul Siretului "*în sus până la Bucovina cea Mare...*" [14]. Eminescu, fiind un iscusit jurnalist politic, scria că trebuie menținută veșnic vie conștiința națională, amintind că Moldova de Sus a fost răpită de Imperiul habsburgic prin așa-numitul *Tratat de la Palamutca/Convenția de la Constantinopol* din 7 mai 1775, care în aa. 1774 – 1775 avea o populaţie de 75000 de locuitori, dintre care 63700 erau moldoveni/români, 8400 ruteni şi 3426 de altă etnie. Însă autorităţile imperiale au promovat o politică sistematică de deznaţionalizare a populaţiei băștinașe și referindu-se astfel la situaţia demografică a Bucovinei în corelaţie cu politica habsburgică, M.Eminescu scria în 1878: „*Proporţiunile etnografice au rămas în Bucovina, îndeosebi pentru români, aceleaşi care au fost în anul 1776, astăzi în 1878 sunt în Bucovina 500000 de români*" (Mihai Eminescu, *Bucovina şi Basarabia. Studiu istorico – politic*, Bucureşti, 1941, p. 14-15). Conform recensământului din Austro-Ungaria din 1880, se conţin informaţii despre limba vorbită, fiind menționate trei limbi: română, germană şi ucraineană, iar unele estimări pentru anul 1776 indicau următoarea componență națională: 85,33% - români, 10,66 % - slavi și 4% - alte naționalități [15, p. 124-129]. Ducatul Bucovinei în cadrul Imperiului Austro-Ungar a avut capitala la Cernăuţi [16].

În anul 1875 cu ocazia împlinirii unui secol de la anexarea Bucovinei, intelectualii bucovinenii organizează la Iaşi şi Paris manifestaţii de protest contra dominaţiei habsburgice. Astfel, la festivitățile de la Iaşi participă şi studenţii din Cernăuţi grupaţi în "*Societatea Studenţească Arboroasa*". Tot cu acest prilej, Mihail Kogălniceanu publică la Paris broşura "*Rapt de la Bukovine*", care face un rechizitoriu al răpirii Bucovinei, iar M. Eminescu şi mai activ demască deznaționalizarea populației românești. Refuzul românilor de a participa la festivitățile organizate în 1875 de guvernul austriac şi manifestările de protest ale bucovinenilor l-au determinat pe împăratul Franz Iosef să-şi contramandeze o proiectată vizită în Bucovina. Poetul, în situația respectivă, susține total Societatea, creată la 10/22 decembrie 1875, din inițiativa unui grup de studenți români de la nou creata Universitate din Cernăuți. Președinte al "*Societății Studenţești Arboroasa*", în octombrie 1877 este ales compozitorul Ciprian Porumbescu, care îşi exprimă deplina adeziune la manifestările organizate la Iaşi cu prilejul comemorării a 100 de ani de la asasinarea de autoritățile habsburgice a domnitorului patriot al Moldovei Grigore III Ghica. Diverse ziare şi reviste precum "*Bucovina", "Gazeta Bucovinei", "Patria", "Junimea literară*" au militat pentru reunirea Bucovinei cu Țara Moldovei. În mod special, Mihai Eminescu, încă din perioada cernăuțeană (când studia aici la gimnaziu) și mai ales din timpul pelerinajului transilvănean, a trăit intens sentimentul de contopire sufletească cu neamul său, percepând acut tragedia secesionismului marilor puteri, și manifestând acest spirit patriotic și luptând prin scrierile lui pentru trezirea conștiinței națiunii sale. Concomitent,

autoritățile imperiale au arestat cinci membri activi ai Societății „Arboroasa", printre care și președintele ei Ciprian Porumbescu, iar societatea însăși a fost lichidată. Mihai Eminescu a luat cunoștință, pe diverse căi, despre ancheta deschisă în Austro-Ungaria, dar încă de atunci el personal a devenit o problemă pentru politicieni, inclusiv pentru conservatori, ideile sale fiind considerate chiar și „periculoase". Parchetul Tribunalului din Cernăuți a decis încarcerarea lor și comisarii i-au plasat în penitenciar, intentând un proces judiciar de „naltă trădare" doar pentru faptul că Comitetul Societății trimisese o telegramă către primarul Iașului cu conținutul: „*Cernăuți, 13 octombrie. D-lui primar de Iași, „Arboroasa", Societatea junimei române din partea detruncheată a vechei Moldove aduce condoleanțe membrilor săi pentru domnitorul decapitat. Comitetul*". Această telegramă a fost motivul pentru a învinui pe arestați, care chipurile, caută să distrugă ordinea publică și pregătirea unei răscoale. Mihai Eminescu personal a fost preocupat de procesul „Arboroasa" și a scris trei articole în ziarul „*Timpul*": în numerele din 11 noiembrie 1877, 18 noiembrie 1877, 4 februarie 1878. Procesul judiciar s-a produs în perioada 20-30 ianuarie 1878, iar Societatea a rămas dizolvată prin sentință la 3 februarie 1878 (Ciprian Porumbescu se îmbolnăvește în închisoare de tuberculoză, boală ce l-a făcut să moară ulterior în plină tinerețe). Procesul a atras atenția lui Mihai Eminescu, care a scris despre ceea ce considera că ar fi politici greșite adoptate de curtea imperială de la Viena față de românii din Bucovina. Cu toate acestea, peste câteva luni, studenții români din Bucovina în decembrie 1878 au creat organizația numită *Societatea Academică Junimea*, ce a continuat obiectivele trasate deja [17, p. 217, 258-259].

Eminescu, fiind redactor la „*Curierul de Iași*", a prezentat cu multă exactitate pentru publicul larg mersul procesului membrilor „Arboroasei", luând atitudine față de abuzurile săvârșite de autoritățile austriece. Asumându-și responsabilitatea personală, la 1 septembrie 1879, a publicat în „*Convorbiri literare*" poezia „*Rugăciunea unui dac*". Însă proiectul etno-politico-statal regândit de poetul național, eminamente în plan extern cu caracter anti-austro-ungar, s-a lovit de obediența partidelor politice chiar din țară. Concomitent, agenții serviciilor de informații austro-ungare, care-l urmăreau permanent, numeau statul preconizat de el „*Dacisches Kaiserreich*". Patriotismul poetului a rămas calitatea lui definitorie și evenimentul care a marcat fundamental activitatea sa pe tărâm politico-social a fost Congresul de la Berlin, convocat la 1 iulie 1878 de către cele șapte puteri europene, dar România n-a fost invitată și nici tratată ca atare. El a considerat această situație drept o mare nedreptate și a reacționat extrem de dur. Drept consecință, foarte curând de la Ambasada română din Viena, diplomatul conservator Petre P. Carp, a transmis la București semnalul reducerii la tăcere a lui Eminescu, exprimat într-o scrisoare trimisă lui Titu Maiorescu, în care îi atrăgea atenția pe un ton imperativ: „*Și mai potoliți-l pe Eminescu!*" [18, pp. 107,110]. Activitatea lui calificată drept subversivă, a fost dat în judecată și urmărit de agenții austrieci, ce au emis cerințe de expulzare. Întors în țară, M. Eminescu deși implicat mai mult în acțiunile *Junimii* ieșene, dar și în munca sa de redactor la „*Timpul*", inițiază o campanie mediatică activă privind susținerea idealului unirii Transilvaniei, Bucovinei și Basarabiei cu România.

Referitor la publicaţia „*Le Nord*”, editată la Bruxelles, (dar considerată atunci că era finanţată de Imperiul rus), Mihai Eminescu publică multiple analize politice în ziarul „*Timpul*”, în care o combate, apreciind-o drept o dezinformare maliţioasă. Concomitent, și Rusia simţea că principalul opozant, vârful de lance al presei din România, era anume „Timpul”, inclusiv, pana devastatoare a lui Eminescu din tabăra conservatorilor. Cei din urmă, deşi erau solidari cu Eminescu, s-au văzut nevoiţi să-l îndepărteze diplomatic pe poet din Bucureşti deja în vara anului 1878, trimiţându-l pentru două luni la Floreşti, anume în timpul lucrărilor Congresului de la Berlin, fiindu-i oferită o momeală: traducerea primului volum dintre cele cinci ale tratatului din limba germană *Beiträge zur Geschichte der Rumänen*, de Eudoxiu Hurmuzaki, editată anul următor.

Apogeul carierei lui de ziarist politic, cu implicații directe în sistemul internațional, a fost așa-zisa „*Dacia Mare*”, ce reprezenta un proiect etno - politico-statal, reluat de către revoluționarii paşoptişti şi continuat de patrioții români în a doua jumătate a sec. al XIX-lea. Mihai Eminescu, cel mai important dintre promotorii proiectului, considera că refacerea unității spațiului străvechii Dacii era pentru români o problemă de renaştere națională și nu o simplă „afacere”, precum încercau să o exploateze marile puteri europene în interese proprii. Pentru imperiile vecine, numele „Dacia”, ca entitate socio-politică creată exclusiv din perspectivă românească, era considerat un atentat la ordinea stabilită prin tratatele internaționale. Cu mare responsabilitate Eminescu în activitatea sa vorbea despre două societăţi „*a tuturor românilor, veniţi în ţară*”: - «*Carpaţii*» şi «*Balcanii*». Prima s-a înfiinţat la 24 ianuarie (zi nu întâmplător aleasă – a Unirii Principatelor Dunărene) din anul 1882. Fiind un combatant ziarist politic, M.Eminescu dorea o organizație de masă, de tip francmasonic, care să poarte chiar numele lui Matei Basarab – fost mare voievod al Munteniei în sec. XVII. Astfel, el fondează, împreună cu alţi militanţi ai proiectului „*Dacia Mare*”, *Societatea «Carpaţii»*, o organizaţie naţionalistă. El a fost un membru marcant al acestei Societăţi, a cărei ţintă era unirea Transilvaniei cu România, dar care doar peste un an și jumătate va fi lichidată în mod barbar, la 28 iunie 1883 de autoritățile imperiale, când poetul a fost sechestrat şi dus forţat la ospiciul lui A. Şuţu. Agenții serviciilor de informații austro-ungare urmăreau cu rigoare activitatea politică a lui Eminescu şi numeau statul preconizat de el drept „*Dacisches Kaiserreich*”. Numele poetului devenise cunoscut serviciilor secrete imperiale, iar avertismentele lor au început să-i sperie pe politicienii români. Mai mult, poetul M. Eminescu a sesizat pericolul izbucnirii unui conflict diplomatic, apoi chiar armat între Austro-Ungaria, sprijinită de Germania şi regatul României. Situația dată urma să fie stipulată într-un tratat, ce era prevăzut a fi semnat între România şi Puterile Centrale (Austro-Ungaria, Germania şi Italia) la 28 iunie 1883. Proiectul de tratat prevedea că România era obligată să se orienteze, politic, în primul rând, spre Austro-Ungaria şi interzicea orice proteste împotriva ei. Consecința imediată a semnării tratatului respectiv era eliminarea așa-zisei influențe franceze în România și desființarea Societății „Carpații”, precum și intrarea României în sfera de influență a Triplei Alianțe, ce excludea existența „Daciei Mari”, iar poetul M. Eminescu urma să fie anihilat. Toate acestea s-au produs în dimineața zilei de 28 iunie 1883.

Ulterior, la 20 octombrie, M. Eminescu a fost transferat de la ospiciul doctorului Şuţu din București, la sanatoriul de la Oberdöbling din Viena, fiind însoţit de unul din prietenii săi. Apoi, la 26 februarie 1884, după moartea tatălui său, Gheorghe Eminovici, pleacă la un alt sanatoriu, în Italia și peste câteva luni și-a reluat activitatea la Biblioteca Centrală din Iaşi. În aa. 1884 - 1885, Mihai Eminescu este încadrat în activitatea didactică și predă disciplinele geografia şi statistica. Concomitent, în acest context tematic vom completa analiza temei propuse cu unele informații veridice privind tratamentul poetului la Est de Prut și Nistru, adică pe teritoriul Imperiului rus. Activitatea lui tumultoasă poetică și de ordin social-politic din aa. 70 – 80 ai sec. XIX, fiind în special angajat al ziarului „*Timpul*”, unde se dedica în totalitate muncii, i-au afectat starea de sănătate. Aceasta l-a determinat peste câțiva ani, să se adreseze, pentru un consult, doctorului Wilhelm Kremnitz, ce era soțul scriitoarei Mitei Kremnitz și cumnatul lui Titu Maiorescu. Renumitul medic i-a recomandat cu insistență poetului o cură de tratament la Limanul Kuialnik, situat în apropiere de Odesa, pentru ca să-și vindece boala, precum se exprima poetul însuși, la „arhioloagele picioare”, de care suferea de mai multă vreme. Călătoria de la Iaşi la Odesa se făcea cu trenul pe ruta Iaşi-Ungheni-Chişinău-Tighina-Odesa, iar linia ferată Iaşi-Ungheni a fost dată în exploatare în anul 1874. Astfel, în vara anului 1885, Eminescu decide, pentru a treia oară, să plece pentru tratamentul bolii de care suferea la picioare, la stabilimentul doctorului Felician Iv. Iahimowicz de la limanul Kuialnik. Aflase despre tratamentul în această stațiune din broșura medicului Emil Max, „*Băile de mare și de liman de la Odesa. Câteva noțiuni*”. La finele lunii iulie, conform surselor, având la el și recomandarea consulului Imperiului rus din Iași către doctorul Iahimowicz, și fiind însoțit de „prietenii Zaharia, Buțurcanu, Drăghici și doctorul E.Max”, pleacă la Odesa. Poetul M. Eminescu a trecut hotarul de la Prut pe podul metalic, construit de celebrul Gustave Eiffel, inaugurat încă la 14 aprilie 1876.

Într-un articol pentru *cotidianul.ro*, poetul Nicolae Dabija scria despre prima trecere a lui Eminescu prin Basarabia de la începutul lui august 1885: „*Marele poet român se ducea la Odesa, unde, în sanatoriul medicului Felician Iahimovici de la Kuialnic, avea să urmeze un tratament „cu ape şi nămol” timp de o lună. Era pentru prima dată când Eminescu traversa spaţiul basarabean şi când completa, vizual, imaginea ţării întregi, „de la Nistru pân’ la Tisa*”. Anterior a fost instalată placa comemorativă pe sediul gării de cale ferată cu inscripția: „*În vara anului 1885, în drum spre Odesa, prin gara Strășeni a trecut poetul Mihai Eminescu*”. În drum spre sanatoriul de la Marea Neagră, la 4 august trenul ajunge la gara Chişinău, unde face un scurt popas, ca apoi să plece mai departe. Ajuns în casa doctorului Iachimowicz, care l-a consultat şi în sanatoriul căruia a stat o lună şi jumătate (pentru tratament la Baile Kuialnik, la Limanul Nistrului), a fost cazat la Hotelul *Strassburg*, de pe Bulevardul Ecaterina, unde poetul a poposit în Odesa. Astfel, de la Iași acesta și-a continuat călătoria pe ruta Ungheni – Călărași – Strășeni – Chișinău – Bulboaca – Varnița – Bender – Tiraspol – Odesa, de unde, cale de șapte verste, tot pe cale ferată, ajunge la limanul Kuialnik. În fine, M. Eminescu în august – septembrie 1885 a trecut și prin Moldova de Est (numită impropriu Basarabia) fiind în

drum spre Odesa, la tratament sanatorial. Documentar este stabilit veridic că „ruta de la Ungheni la Odesa poetul a parcurs-o cu acelaşi tren numărul 6...", iar la 16 septembrie 1885 în drum de la Odesa spre Iaşi, deja cu trenul nr. 5 (Odesa – Ungheni), Eminescu a trecut iar prin Chişinău – capitala Basarabiei. N. Dabija conchide că astfel „*Eminescu a fost oaspetele oraşului nostru*". Într-o scrisoare a poetului, adresată profesorului Vasile Burlă, se menționa: „*Durerile necontenite pe cari le aveam în Iași nu le mai simt aici...*", dar se simțea „*...irosit printre ruși*", căci „ *Persoanele câte sunt aici nu vorbesc decât rusește sau leșește, abia vro două din ele rup câte un cuvânt nemțesc ori franțuzesc*" și din lipsa de literatură la Odesa i-a reușit să citească doar „*o ediție a lui Heine*". Poetul încheie, scriind că adresa lui era: „Andrejevsky Liman a Odessa (Russie) Établissement du dr. Iachimowicz [19]. Ulterior, cura de tratament a fost repetată și respectiv, Mihai Eminescu a ajuns de două ori (august-septembrie 1885 şi iulie 1886) în spațiul dintre Nistru și Marea Neagră, la Odesa şi Kuialnik [20]. Grație acestor vizite, ulterior la Kuialnic s-a deschis un muzeu al staţiunii balneare, cu exponate dedicate oamenilor celebri ce s-au aflat aici, unde se regăseşte şi informația despre poetul național Mihai Eminescu, renumit jurnalist politic.

Concluzii. Investigația realizată demonstrează că activitatea poetului național Mihai Eminescu, renumit jurnalist politic, a avut implicații directe sau indirecte în diverse evenimente din cadrul procesului realizării consecințelor ulterioare ale Unirii Principatelor Dunărene și restabilirii integrității teritoriale. În baza sursologiei istorice și istoriografiei tematice am realizat o tentativă de analiză succintă a unor activități ale poetului național de valoare universală M.Eminescu din cadrul sistemului internațional european, unor forme incipiente ale implicării lui în diverse activități diplomatice și de ordin al relațiilor interstatale.

Vom concluziona, că la consolidarea poziției sale patriotice deosebit de ferme, cu tendințe ce țin de domeniul integrității teritoriale, a contribuit decisiv și activitatea intelectuală a poetului cu tangențe diplomatice, ce ținea de unele sfere ale relațiilor internaționale. Un început de bun augur a fost experiența acumulată de tânărul Eminescu în perioada studiilor la Universitatea din Viena (aa. 1869 - 1872) și la Universitatea din Berlin (1872 - 1874). Concepțiile sale politice și patriotice s-au consolidat anume în instituțiile universitare din capitalele celor două mari imperii ale timpului – Austro-Ungar și German. Devenind student la Universitatea Imperială din Berlin (Humbold), o instituție renumită cu tradiții deja de peste un secol, creată în anul 1766, unde studia cursuri profunde în domeniile Politică, Istorie, Drept și Filozofie, concomitent a fost angajat la Agenția Diplomatică a României din capitala Imperiului German (aa. 1872-1874). Astfel, la consolidarea poziției sale patriotice deosebit de ferme, cu tendințe ce țin de domeniul integrității teritoriale, a contribuit activitatea intelectuală a poetului cu tangențe diplomatice și interese interstatale, ce ținea de diverse sfere ale relațiilor internaționale.

Subiectul abordat de noi în prezentul articol/comunicare are tangență generală și cu evenimentul, conform căruia Parlamentul Republicii Moldova a declarat anul 2025 în țara noastră – Anul Mihai Eminescu, iar în context general-european trebuie

să remarcăm și faptul că recent s-au împlinit trei decenii de când țara noastră a devenit membru al Consiliului Europei, iar investigațiile în domeniu ajustează importanța acumulată în domeniul respectiv, în spațiu și timp, pentru viitorul european al Republicii Moldova.

REFERINȚE:

1. *Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe* din 15 ianuarie 2020: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=172994507403369&id=107372687298885. 2 Roman A. *Unele implicații ale poetului Mihai Eminescu în relațiile internaționale*. În: Conferința Științifică Națională cu participare internațională ,,Integrare prin Cercetare și Inovare", 9-10 noiembrie 2017. Chișinău, 2017; Roman A. *Vizita poetului M. Eminescu în Imperiul Rus.* În l. rusă: Славянские чтения.
2. Научно-теоретический журнал Славянского Университета. 2017, № 9 (15), 270 p., pp. 154 – 163. ISBN 978-9975-68-037-0 - ISNN 1857 – 4580.
3. Adevărul, 5 august 2022; Ibid., 16 septembrie 2017.
4. A se vedea: Mihai Cimpoi. *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Chișinău, Edit. Gunivas, 2018; Ioan-Aurel Pop. *Eminescu și Transilvania. Locul românilor în Europa. Lecția de românism a românilor de la răsărit*. Cluj-Napoca, Ed-ra Eikon, 2014; Lucian Boia. *Mihai Eminescu, romanul absolut. Facerea si desfacerea unui mit.* Buc., ed-ra Humanitas.
5. A se vedea: Constantin Barbu. *Codul Invers. Arhiva înnebunirii și a uciderii nihilistului Eminescu*, vol. I, Editura Sitech, Craiova, 2008.
6. „*Federațiunea*", Pesta nr. 33-365, din 5/17 apr. 1870. 24 „*Federațiunea*", Pesta, nr. 34-366, din 10/22 apr. 1870. 25 „*Federațiunea*", Pesta, nr.38-370, din 22 apr./4 mai 1970; nr. 39-371 din 29 apr./11 mai 1871.
7. *Alexandru Ioan Cuza. Adevăruri dureroase.* Editura: Cartea Românească Educational, 2021, 110 pagini. Starstarstarstarstar ISBN: 9786060570639
8. A se vedea: „*Timpul*", 27 februarie 1882.
9. „*Răpirea Bucovinei*", Saeculum, 1996.
10. Căpreanu Ioan. *Bucovina. Istorie și Cultură Românească 1775–1918*, prefață de prof. univ. Gheorghe Buzatu, Iași, 1995.
11. *Romanii din afara granițelor Țării și unitatea spirituală națională.* Ed. Saeculum LO, București, 2000.
12. „*Timpul*", 1 martie 1878.
13. Iacobescu Mihai. *Din istoria Bucovinei, vol.1 (1774-1862),* Bucureşti, Editura Academiei Române, 1993.
14. Grigorovici Radu. *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice*, Editura Academiei Române, 1998).

15. Mărculeţ I., Mărculeţ Cătălina, *Structura etnică a populaţiei, Bucovina, înainte şi după Marea Unire*. Comunicări ştiinţifice, vol. 2, Mediaş, 2004.
16. Căpreanu Ioan. Bucovina. *Istorie şi Cultură Românească 1775–1918*, prefaţă de Gheorghe Buzatu. Iaşi, 1995.
17. Dimitrie Vatamaniuc, Ștefan Ștefănescu. *Bucovina între Occident şi Orient: studii şi documente.* Editura Academiei Române, 2006, ISBN: 978-973-2714-80-5.
18. Miruna Lepuş. *Despre Eminescu şi ce am învățat descoperindu-l*. Editura „Vremea", Bucureşti, 2008, pp. 107, 110; Nicolae Georgescu. *A doua viață a lui Eminescu*, Editura „Europa Nova", Bucureşti, 1994; Theodor Codreanu. *Dubla sacrificare a lui Eminescu*, Editura „Serafimus Grup", Braşov, 1999).
19. Vadim Bacinschi. *Irosit printre ruși. Mihai Eminescu la Kuialnik și Odesa*. Ed. DacoRomână, 2015.
20. *Мой Кишинев* / сост.: Н. Катаева. – Москва: Галерея; [Кишинэу]: Б. и., 2015. – 376 p.